

HISTORIČNA KARAKTERIZACIJA KRAJINE: KULTURNA DEDIŠČINA KOT RAZVOJNA PRILOŽNOST PRI POSEGIH V PROSTOR

dr. Benjamin Štular

Inštitut za arheologijo, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti
Gosposka ulica 13, 1000 Ljubljana
bstular@zrc-sazu.si

UDK: 712.2(497.4)
902.2(497.4):719

IZVLEČEK

Historična karakterizacija krajine: kulturna dediščina kot razvojna priložnost pri posegih v prostor

Historična karakterizacija krajine je metodologija priprave strokovnih podlag za celostno ohranjanje kulturne dediščine krajin, tako imenovanih kulturnih krajin. Metoda je bila razvita predvsem z namenom, da Evropska konvencija o krajinah (Mlakar in Jurkovič 2007), ki je v Sloveniji postala zavezujoča že leta 2004, dobi »zobe«. Najpomembnejši lastnosti te metode sta prilagodljivost in izvedljivost. Prvo dokazujemo s praktičnim primerom izračunavanja potenciala za vzpostavljanje »ničelnega stanja« kmetijskih zemljišč, drugo pa dokazuje podatek, da bi to orodje za celo Slovenijo izdelali štirje strokovnjaki v treh letih.

KLJUČNE BESEDE

historična karakterizacija krajine, arheologija, metodologija, kulturna krajina?

ABSTRACT

Historic landscape characterisation: cultural heritage as a landscape development opportunity

Historic landscape characterisation is a methodology of preparing the technical groundwork for the integrated preservation of the cultural heritage of landscapes, i.e. cultural landscapes. The method has been developed above all for the purpose of »arming« the European Landscape Convention, which became binding in Slovenia in as long ago as 2004. This method is multy-purpose and has been developed from the ground up to be feasible. The former has been demonstrated with the case study in guiding and monitoring of the »zero-change« of the agricultural land. The latter is substantiated with the fact that the execution of historical landscape characterization of entire Slovenia would take no more than 12 man/years.

KEYWORDS

historical landscape characterisation, archaeology, methodology, landscape

1 Uvod

V slovensko javnost vse bolj prodira zavest o neurejenosti in degradiranosti večjega dela slovenske kulturne krajine. Ker smo bili večinoma še do nedavna prepričani, da živimo v prostorsko zgledno urejeni krajini, nas to še posebno prizadene. Tovrstno ozaveščanje nestrokovnih javnostih je tudi edina svetla stran vse številnejših primerov slabih praks upravljanja s prostorom. Strokovnjaki različnih strok sicer že dlje časa zaman izpostavljajo različne vidike te problematike, tudi v povezavi s kulturno dediščino krajine (na primer Pleterski in sodelavci 2008).

Ko omenjamo različne stroke, le redko kdo pomisli na arheologijo. Kljub temu pa je v zadnjih letih vse globlje zavedanje pomena spodbujanja razvoja podeželja tudi s pomočjo kulturne dediščine. Korenine slovenske, kot tudi večjega dela srednjeevropske kulturne krajine so namreč v srednjeveški preteklosti. Hrbtenica sodobne krajine, mreža naselij in poti, je bila večinoma oblikovana že v 10. in 11. stoletju (Ilešič 1950; Blaznik 1973). Korenine poselitvene slike ponekod segajo še globlje v preteklost; Andrej Pleterski je pokazal, da nekatere vasi blejskega kota skupaj s svojimi polji stojijo na istem mestu že od 8. stoletja (Pleterski 2013).

Vsak poseg v krajino, če naj bo uravnotežen in kakovosten, mora torej na eni strani upoštevati izjemno kompleksno stanje z več stoletnimi koreninami, na drugi strani pa mora biti usmerjen v prihodnost. Eden od ciljev mora torej postati uporabiti kulturno dediščino kot prednost in ne kot oviro pri načrtovanju posegov v prostor. Vendar je vidik preteklosti, torej kulturne krajine kot kulturne dediščine, skorajda brez izjeme izpuščen oziroma omejen na »ovire« v obliki varovanih območij kulturne dediščine. Metoda, razvita z namenom preseči opisano stanje, je *historična karakterizacija krajine*. Gre za metodo, ki se je v modernem pomenu besede pojavila v Veliki Britaniji v poznih osemdesetih letih prejšnjega stoletja. V sodelovanju z Univerzo v Birminghamu iz Velike Britanije smo leta 2008 na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU izdelali študijo izvedljivosti historične karakterizacije krajine na 100 km² velikem območju, ki pokriva naslednje katastrske občine franciscejskega katastra: Kobarid, Staro Selo, Drežnica, Ladra. Pri tem smo metodo razvili tako, da jo je moč uporabiti v Sloveniji. Primarne rezultate (historična karakterizacija reliktna krajine, historična karakterizacija krajine, historična globina krajine oziroma starost nespremenjenega stanja v moderni krajini in spreminjanje rabe prostora skozi stoletja) smo skupaj z natančnejšim prikazom metode objavili na drugem mestu (Štular 2011a).

Metoda je namenjena usmerjanju posegov v prostor s tem, da dobijo načrtovalci uporabno orodje za hitro in natančno tehtanje med negativnimi in pozitivnimi posledicami, ki jih bodo konkretni posegi imeli za kulturno krajino. Razvita je bila z namenom biti praktična in izvedljiva. V številkah to pomeni, da bi lahko celo Slovenijo kartirali štirje strokovnjaki v treh letih, kar smo pokazali v študiji izvedljivosti (Štular 2011a, 120). Torej za ceno izdelave prostorskega načrta povprečne slovenske občine.

S pomočjo takšnega orodja lahko na primer angleški uradnik izda odločbo v nekaj dneh. Slovenski uradnik, ki mora najprej takšno študijo naročiti, potrebuje precej več časa. Kot je izkusil marsikdo, lahko mine tudi več let, preden so vse potrebne študije zbrane.

2 Historična karakterizacija krajine

Najprej moramo pojasniti poimenovanje, torej slovenjenje angleškega izraza *historic landscape characterisation*. Pojem *historic* slovenimo z izrazom »historičen«. To sopomenko izraza zgodovinsko namreč pogosteje povezujemo z izrazom krajina. Opisuje zapis vseh preteklih stanj pokrajine, ki se odlikava v trenutnem stanju, kar v arheologiji pogosto opisujemo z izrazom krajinski palimpsest (na primer Johnson 2007, 25–47).

Problematičen je izraz *landscape*, pokrajina. Pri slovenjenju smo se zgledovali po ustaljeni rabi v arheologiji (arheologija krajine) in okoljskih vedah (krajinska arhitektura). Ključnega pomena pri naši rabi je bilo dejstvo, da je izraz kulturna krajina vključen v veljavno zakonodajo (Zakon o varstvu kul-

turne dediščine 2008): »kulturna krajina« je nepremična dediščina, ki je odprt prostor z naravnimi in ustvarjenimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in uporabo pretežno določajo človekovi posegi in dejavnost. Izraz *characterisation* prevajamo s pojmom značaj v pomenu, ki ga kot edino neosebno možnost ponuja Slovar slovenskega knjižnega jezika: kar označuje, loči kaj od drugega v okviru iste vrste, nara. Ker pa pojem značaj nima glagolske oblike, uporabljamo neposreden prevod, »karakterizacija«.

Na tem mestu nimamo namena podrobno predstavljati zgodovine razvoja metode v Angliji, saj je na voljo v številnih drugih virih (na primer Herring 1998; Fairclough 1999; Fairclough, Lambrick in McNab 1999; Dyson-Bruce 2002; Fairclough 2002a; Fairclough, Lambrick in Hopkins 2002; Darlington 2002; Aldred in Fairclough 2003; Clark, Darlington in Fairclough 2004; Grenville in Fairclough 2004; Rippon 2004; Fairclough 2008; Chadwick 2008, 208–210; Herring 2008, 70–73; pregled v Štular 2011a, 118–119).

Temeljno izhodišče historične karakterizacije krajine je, da krajine ne enačimo z okoljem. Za razumevanje in posledično vrednotenje krajine je potrebno arheološko in zgodovinsko razumevanje prostora, ki presega zgolj beleženje podatkov in opisovanje preteklih dogodkov. Krajino razumemo kot območje, kot ga zaznavajo ljudje in katerega značilnosti so plod delovanja in medsebojnega vplivanja naravnih in/ali človeških dejavnikov. Skorajda vsaka krajina v moderni Evropi je produkt stoletnega ali celo tisočletnega načrtnega upravljanja s prostorom. Hkrati je krajina kulturna predvsem zato, ker jo ljudje vsakodnevno spreminjamo in ustvarjamo. Ustvarjamo jo tako fizično s posegi v prostor, kot tudi metafizično, saj je kulturna krajina intelektualni konstrukt današnjega časa (European Landscape Convention 2000).

Metodologija historične karakterizacije krajine je primer prenosa zgoraj opisanih načel o ohranjanju krajine v prakso. Izhodišče so predstavljale obstoječe prakse ocenjevanja krajin v Veliki Britaniji (Fairclough, Lambrick in Hopkins 2002, 70), pristop pa temelji na arheološkem pogledu na krajino: krajina kot materialna kultura in hkrati kot artefakt. Krajina kot percepcija okolja torej. Zato je metoda usmerjena v naslednje elemente: čas (časovna globina), vloga človeka in dinamika sprememb.

S historično karakterizacijo krajine želimo predvsem identificirati, opisati in kartirati glavne historične procese, ki so oblikovali in definirali krajino, kakršna je danes. Gre za kabinetno analizo historične globine sodobne krajine. Vir je krajina sama, na primer cestno omrežje, naselbinska mreža, poljska razdelitev, ledinska imena in tako dalje. Krajino obravnavamo kot artefakt in jo v celoti razdelimo na površine glede na historični značaj. Na primer pravilno razdeljena polja (pedsrednjeveška starost), polja razdeljena na proge (srednjeveška starost), postopno izkrčena polja (posrednjeveška starost) ... V stopnji analize ne vključujemo znanih arheoloških najdišč ali drugih elementov registrirane nepremične kulturne dediščine. Te lahko uporabimo kasneje, na primer za absolutno datiranje posameznih elementov krajine.

Rezultat karakterizacije so prostorske podatkovne zbirke s spremljajočimi poročili, kjer so rezultati podrobneje opisani in analizirani. S temi orodji je možno enostavno pripraviti konkretne izdelke, na primer konkretne zemljevide za obveščanje javnosti, pripravo prostorskih načrtov in porobno (Clark, Darlington in Fairclough 2004, 5–20).

Najpomembnejši rezultat karakterizacije historičnih krajin je, da predstavi arheološki pogled na krajino na način, ki je združljiv s pogledom ostalih prostorskih ved, kot so krajinska ekologija, geografija, krajinska arhitektura, zgodovina in etnologija (slika 1). To velja še posebej, če v proces karakterizacije z osebnimi stiki vključimo tudi percepcijo lokalne skupnosti. Ravno ta je namreč najmočnejša vez, zaradi katere krajina predstavlja tako močno skupno dediščino.

Nove podatke, predvsem pa poglobljeno razumevanje, ki ga pridobimo s historično karakterizacijo krajine, lahko uporabimo na različne načine. Osnova so seveda omenjeni novi podatki o krajini, ki jih lahko uporabimo skupaj z obstoječimi podatki. Historično karakterizacijo lahko uporabimo tudi kot merilo za prihodnje spremembe in predvsem merilo, po katerem lahko opazujemo spremembe v lastnem vrednotenju obravnavane krajine. Pozitiven učinek vseh dosedanjih projektov karakterizacije krajine je bil povečanje zanimanja lokalne skupnosti za krajino in dediščino. Za ta namen so se izkazali za zelo

uporabne zemljevidi, ki prikazujejo historično globino krajine oziroma starost nespremenjenega stanja v moderni krajini (slika 1). Ravno »domača« krajina je namreč tista dediščina, na katero smo vsi najbolj navezani in je hkrati tudi intelektualno najbolj dostopna nestrokovnim javnostim. Krajina, in ne arheologija ali ekologija, je namreč tista entiteta, ki si jo nestrokovnjaki, »ljudje«, predstavljajo, ko razmišljajo o okolju (Fairclough 2002b, 58–59).

Metodo so prvotno razvili v Angliji, ki je znana po zelo specifičnih krajinah in tudi specifični zgodovini razvoja arheologije. Osnovno orodje v Angliji so vertikalni letalski posnetki. Za uporabo v Sloveniji in tudi sicer v Srednji Evropi je bilo potrebno analitične postopke razviti povsem na novo (Štular 2011a, 122–124). Glavna ovira za uporabo metode v izvorni obliki so poraščenost z gozdom in razgiban relief. Če/ko bo za celo Slovenijo na voljo digitalni model reliefa visoke ločljivosti, pridobljen z lidarskim snemanjem, bo možno uvesti nekatere izvirne postopke.

Glavna prednost za historično karakterizacijo ozemlja, ki je v prvi polovici 19. stoletja sodilo v Avstrijsko monarhijo (to so predvsem današnje države Slovenija, Avstrija, Madžarska, Češka, Slovaška in Hrvaška), so izvrstni historični zemljevidi, predvsem jožefinski in franciscejski kataster (Petek in Urbanc 2004). Tudi v Angliji obstaja zemljevid podobne starosti in kakovosti, tako imenovani *1st Ordinance Survey mapping*, a angleška kulturna krajina je bila v tem času že močno pod vplivom industrijske revolucije. Krajina, kartirana na jožefinskem in franciscejskem katastru pa je bila pretežno še fevdalna krajina z neposrednimi koreninami v srednjem veku (Pleterski 2013).

Ker je predmet preučevanja krajina, je le-ta tudi osnovni vir, pri čemer pa uporabljamo historične zemljevide kot vmesni člen. V študiji izvedljivosti smo za karakterizacijo Kobarida z okolico v prvem koraku na podlagi franciscejskega katastra izdelali karakterizacijo reliktno krajine, torej stanja na začetku 19. stoletja. V drugem koraku smo na podlagi modernih zemljevidov in satelitskih posnetkov izdelali historično karakterizacijo moderne krajine (slika 2). V večjem projektu bi bil drugi korak lahko izveden s tako imenovano nadzorovano avtomatsko metodo, ki bi temeljila na pregledu podatkov o zemljiščih v uporabi kmetijskih gospodarstev (GERK).

3 Primer uporabe: Kobarid z okolico, urbana rast naselja

Na tem mestu bomo predstavili simulacijo uporabe historične karakterizacije krajine za načrtovanje širitve urbanega jedra naselja Kobarid. Historična karakterizacija krajine jasno pokaže, da se je urbano jedro v preteklosti širilo izključno na območje najboljših njiv. Najpomembnejša razloga za to sta neposredna bližina prometnice ter razmeroma visoka poplavna varnost. Njive so namreč v preteklosti vedno stale izven območij rednih poplav. V tem primeru lahko mejo historičnega območja rednih poplav opazujemo kot mejo med travniki in njivami (slika 2).

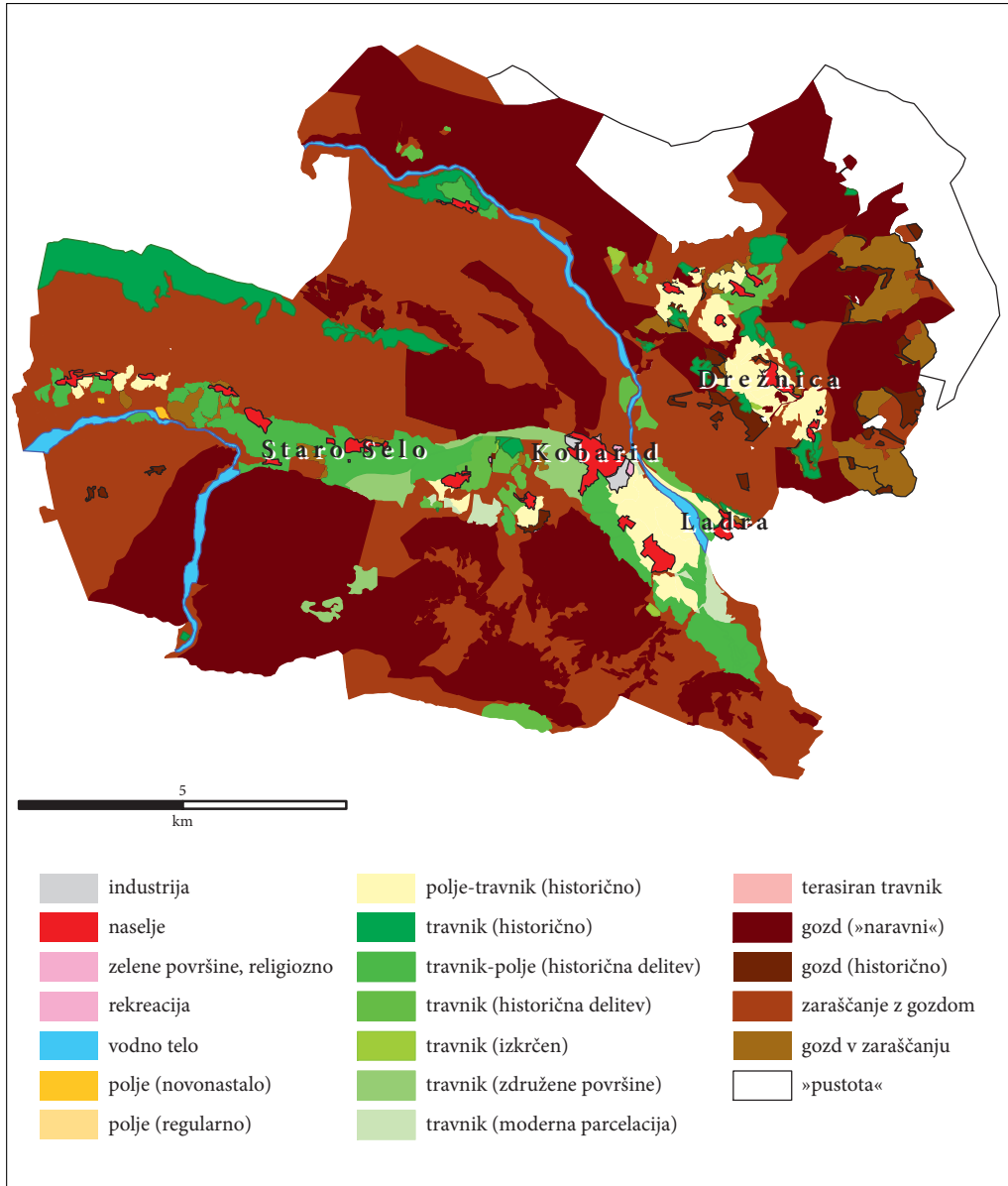
Hkrati lahko opazujemo tudi spremembe na območju varovane naravne dediščine jugozahodno od Kobarida, imenovanem Kobariško blato. Gre za območje travnikov in grmišč ob reki Idriji z izjemno sposobnostjo zadrževanja vode ter bogato rastlinsko in živalsko pestrostjo, katerega del je vključen v *Naturo 2000*. Historična karakterizacija krajine jasno pokaže, da je območje v zadnjem stoletju po melioracijah doživelo velike spremembe (slika 1). To v ničemer ne zmanjšuje vrednosti območja kot redkega habitata, vendar jasno pokaže, da gre za izrazito antropogeno kulturno krajino.

Ob upoštevanju teh podatkov in možnosti sodobnega protipoplavnega načrtovanja je možno urbano rast Kobarida usmeriti v območja slabše ohranjene kulturne krajine, ne da bi pri tem ogrozili varovane habitate.

V legendi so navedene naslednje kategorije:

- *industrija*,
- *naselje*,
- *zelene površine in religiozno* (zelene površine znotraj urbaniziranega prostora in površine religioznih objektov),

- rekreacija (rekreativne površine),
- vodno telo,
- polje (novonastalo; njivske površine, ki so nastale po kartiranju franciscejskega katastra),
- polje (regularno; njivske površine, katerih posamezne parcele kažejo pravilno parcelacijo),
- polje-travnik (historično; mešane njivske in travniške površine, pri čemer prevladujejo njivske površine, ki so ostale nespremenjene od kartiranja franciscejskega katastra),

Slika 1: Historična karakterizacija krajine za katastrske občine Staro selo, Kobarid, Ladra in Drežnica.

- *travnik (historično;* travniške površine, ki so ostale nespremenjene od kartiranja franciscejskega katastra),
- *travnik-polje (historično;* mešane travniške in njivske površine, pri čemer prevladujejo travniške površine, ki so ostale nespremenjene od kartiranja franciscejskega katastra),
- *travnik (historična delitev;* travniške površine, ki so nastale po kartiranju franciscejskega katastra in se je pri tem ohranila parcelacija njivskih površin iz časa kartiranja franciscejskega katastra),
- *travnik (izkrčen;* travniške površine z značilnimi nepravilnimi do parcelnimi mejami, ki so nastale ob posameznih krčenjih gozdnih površin; ta kategorija pogosto meji na »naravni« gozd),
- *travnik (združene površine;* travniške površine, ki so nastale po kartiranju franciscejskega katastra in se je pri tem ohranila parcelacija njivskih površin iz časa kartiranja franciscejskega katastra),
- *travnik (moderna parcelacija;* travniške površine, ki so nastale po kartiranju franciscejskega katastra in imajo parcelacijo iz časa po kartiranju franciscejskega katastra),
- *terasiran travnik* (terasirane travniške površine, ki so nastale po kartiranju franciscejskega katastra in se je pri tem ohranila parcelacija terasiranih njivskih površin iz časa kartiranja franciscejskega katastra),
- *gozd (»naravni«;* gozdne površine, ki od časa kartiranja franciscejskega katastra do danes niso bile parcelirane; tovrstne površine so pogoste na območjih naravnih gozdov, tako imenovanih pragozdov, vendar so razen redkih izjem predmet pasivnega gozdarjenja),
- *gozd (historični;* gozdne površine, ki so bile v času kartiranja franciscejskega katastra parcelirane; tovrstne površine so pogosto v bližini naselij in kažejo znamenja aktivnega gozdarjenja),
- *zaraščanje z gozdom* (gozdne površine na območju, ki je bilo v času kartiranja franciscejskega katastra v drugačni kmetijski rabi, najpogosteje kot pašnik ali travnik),
- *gozd v zaraščanju* (mešane gozdne in travniške površine na območju, ki je bilo v času kartiranja franciscejskega katastra v drugačni kmetijski rabi, najpogosteje kot pašnik ali travnik),
- *»pustota«* (območje, ki od časa kartiranja franciscejskega katastra ni v kmetijski rabi).

4 Primer uporabe: katastrske občine Staro selo, Kobarid, Ladra in Drežnica, »ničelno stanje« kmetijskih zemljišč

Na tem mestu želimo predstaviti primer uporabe v praksi, ki celo presega prvotni namen metode. Natančneje, gre za simulacijo, kako bi metodo lahko uporabili v fazi sprejemanja in predvsem izvajanja sprememb kmetijske zakonodaje leta 2012 (Zakon o spremembah in dopolnitvi zakona o kmetijskih zemljiščih 2012).

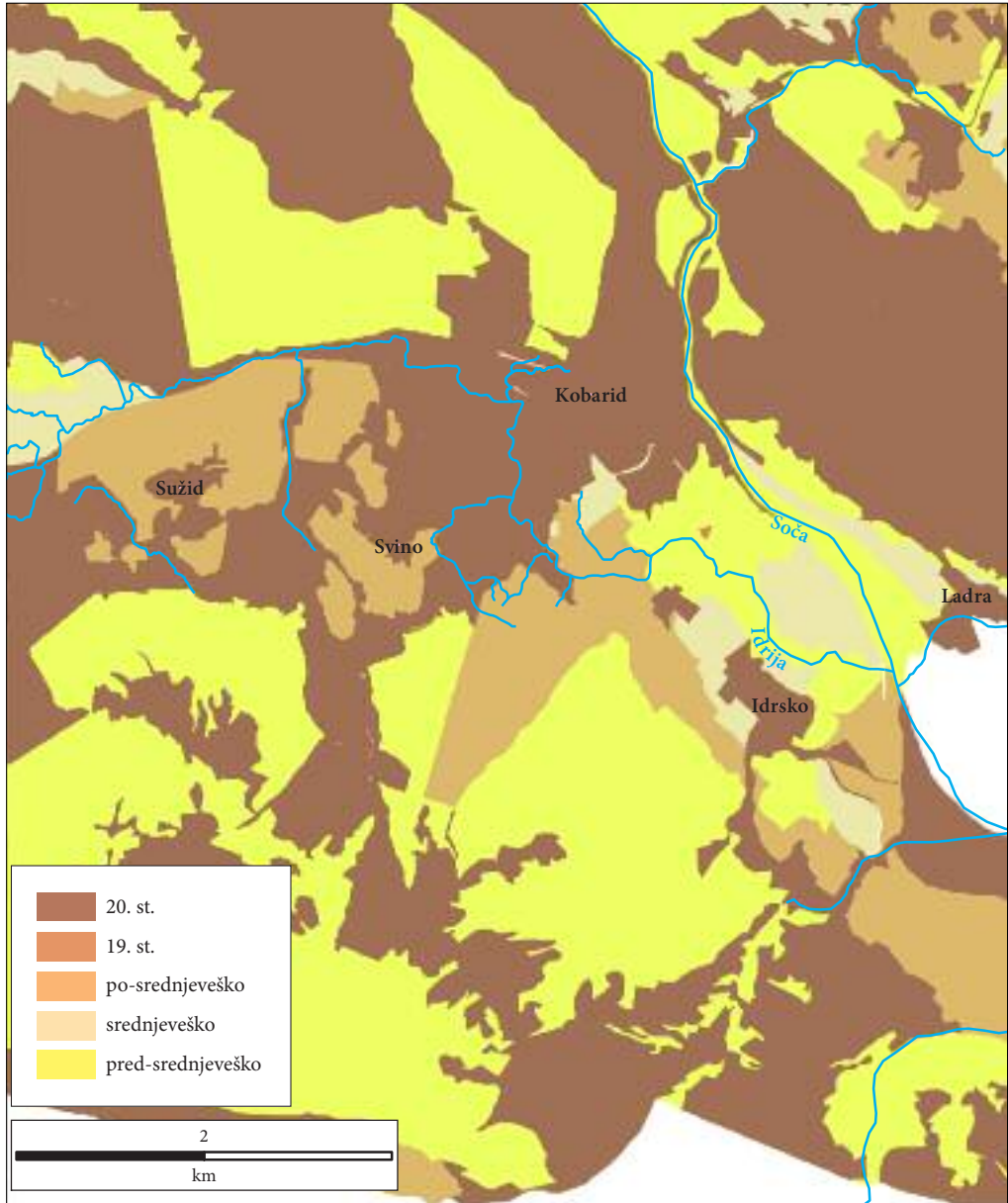
V kratki razpravi ob sprejemanju sprememb zakonodaje smo najpogosteje slišali pojma zaraščanje kmetijskih zemljišč in vzpostavljanje ničelnega stanja. Razlage podpornikov zakona lahko strnemo nekako takole: kakršnokoli omejevanje gradnje zavira okrevanje gospodarstva v krizi; izgubljena kmetijska zemljišča lahko nadoknadimo drugje, na primer s ponovnim izkrčevanjem zaraslih zemljišč ali vsaj s preprečevanjem nadaljnjega zaraščanja.

Argumentacija je bila problematična, saj so zaradi izrednega zakonodajnega postopka umanjale študije učinkov zakona; posledica bodo namreč trajne spremembe kulturne krajine.

S stališča historične karakterizacije krajine se bomo osredotočili na trditev, da je izgubo kmetijskih zemljišč zaradi gradnje možno nadomestiti na zaraslih kmetijskih zemljiščih. Ta trditev je problematična, ker novogradnje nastajajo na najkakovostnejših kmetijskih zemljiščih, zaraščala pa so se zemljišča, ki za moderno kmetovanje niso primerna.

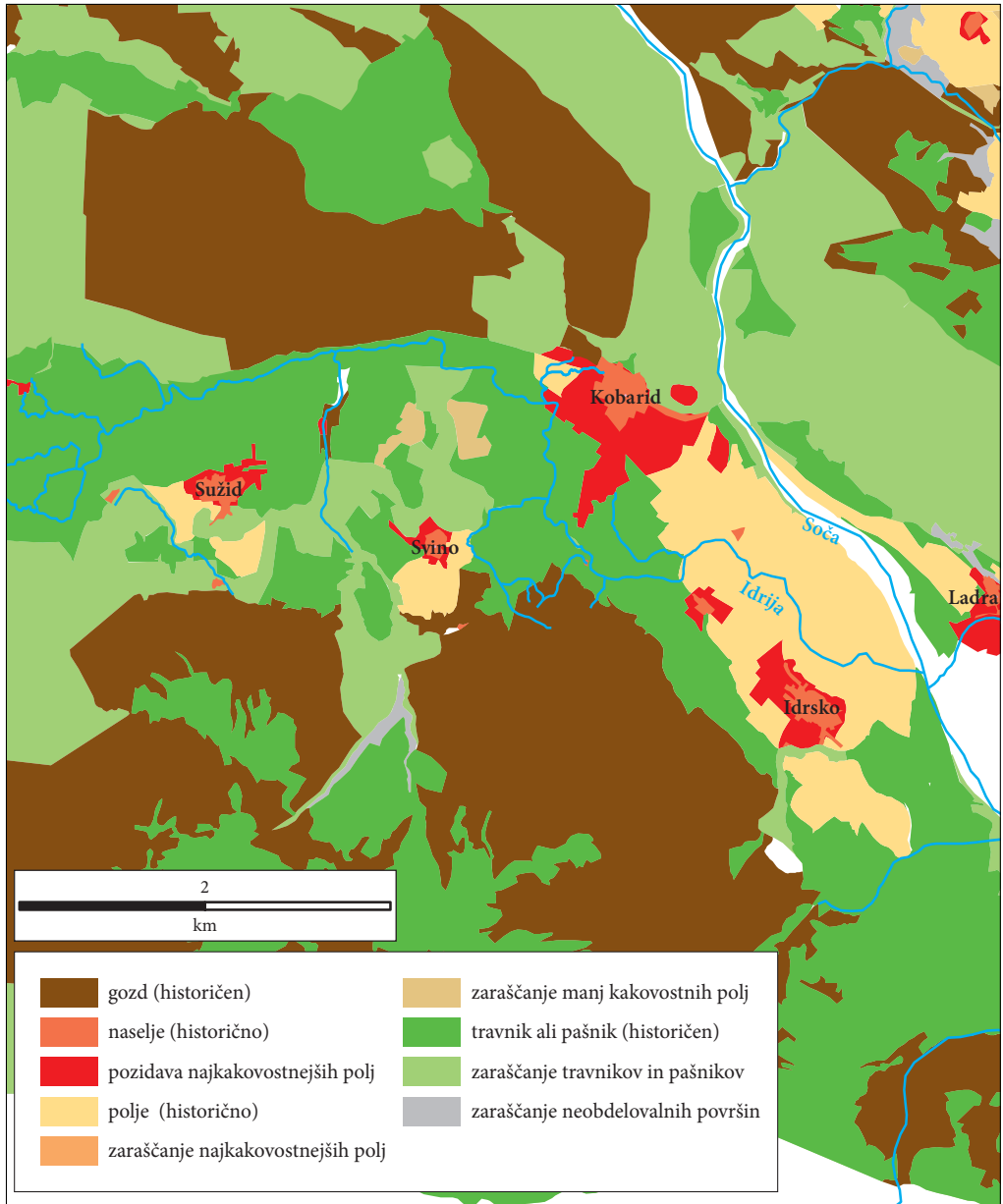
Razlog za takšno stanje tiči v srednjeveški preteklosti. Kot smo že omenili, ima kulturna krajina slovenskega podeželja večinoma korenine v srednjem veku. Ker je takrat gospodarstvo temeljilo na kmetovanju, so bile vasi postavljene tik ob poljih, mesta pa tako, da so jih vasi obkrožale. Iz vasi so vodile poti na polja in številne ceste so služile povezovanju poljskih poti v smeri bližnjega mesta (Štular 2011b). Mestne tržnice so namreč s hrano prvenstveno zalagali okoliški kmetje in mesta so lahko nastala le ob vaseh z največjimi in najkakovostnejšimi polji.

Z industrijsko revolucijo in vzpostavitvijo železniškega prometa pa so mesta v 19. stoletju dobila drugačno vlogo in so se začela širiti na podlagi drugačnih zakonitosti. Šiška, Koseze, Dravlje, Šentvid, Zalag, Vič. To so nekatere izmed vasi z nekoč najkakovostnejšimi kmetijskimi zemljišči v Sloveniji, ki so v drugi polovici 20. stoletja postale mestni predeli naše prestolnice.

Slika 2: Kobarid z okolico, historična globina krajine oziroma starost nespremenjenega stanja v moderni krajini.

Urbanizacija je torej ujeta v navidez začaran krog, saj so zemljišča, ki so za gradnjo najbolj zaželena (na primer ob prometnicah na robu obstoječih naselij) pogosto ravno najkakovostnejša kmetijska zemljišča. Na prvi pogled se zdi torej nemogoče spisati zakon, ki bo hkrati omogočal hitro pridobivanje gradbene dokumentacije in ščitil kmetijska zemljišča ter ob tem še kulturno in naravno dediščino.

Slika 3: Zaraščanje kmetijskih površin, Kobarid z okolico, izsek.

Temu so namenjene strokovne podlage, na primer prostorski ureditveni pogoji (PUP). Te podlage vedno temeljijo na bolj ali manj strokovnih odločitvah, ki jih je potrebno natančno kartirati. Z uporabo historične karakterizacije krajine med drugim dobimo tudi vpogled v dinamiko kulturne krajine in lahko natančno opazujemo proces pozidave ter zaraščanja kmetijskih zemljišč. V študijskem primeru katastrskih občin Staro selo, Kobarid, Ladra in Drežnica izmed izgubljenih kmetijskih zemljišč odpade 97,7 % na zaraščanje najmanj kakovostnih zemljišč (manj kakovostne njive, senožeti in gorski pašniki, na katerih strojno kmetovanje ni možno). 2,1 % površin je bilo izgubljenih zaradi pozidave najkakovostnejših polj, le 0,2 % najkakovostnejših polj pa je prerasel gozd. V tem primeru bi torej le desetino pozidanih najkakovostnejših kmetijskih zemljišč lahko nadomestili z izkrčevanjem, devet desetih pa je izgubljenih za vedno (slika 3).

5 Sklep

V prispevku smo izpostavili dva načina uporabe historične karakterizacije krajine. Historična karakterizacija krajine je predvsem metodologija priprave strokovnih podlag za celostno ohranjanje kulturne dediščine krajin, tako imenovanih kulturnih krajin. Metoda je bila razvita predvsem z namenom, da Evropska konvencija o krajinah, ki je v Sloveniji postala zavezujoča že leta 2004, dobi »zobe« (Štular 2011a). V zadnjih letih smo metodo pripeljali do točke, ko je uporabna v praksi ter jo predstavili strokovni javnosti. Na praktičnem primeru izračunavanja potenciala za vzpostavljanje »ničelnega stanja« kmetijskih zemljišč smo pokazali še enega izmed možnih načinov uporabe, ki presega prvotne cilje metode. Razlog, da metoda omogoča tudi tovrstno rabo, je v globokih koreninah, ki jih ima kulturna krajina. V oblikovanje krajine je bilo skozi stoletja vtakano znanje, ki so ga številne generacije pridobile z natančnim opazovanjem okolja.

Ob prebiranju tega prispevka se bodo nekateri strokovnjaki upravičeno počutili bolj poklicane podajati natančne odgovore na temo kmetijskih zemljišč. Tako na primer vsaka natančnejša raziskava franciscejskega katastra pokaže, da je bilo v začetku 19. stoletja v Sloveniji mnogo več njivskih površin (Petek in Urbanc 2004, 96–105; Petek 2005) in seveda tudi natančno lego le-teh. S preučevanjem teh zemljevidov bi lahko iskali tudi najprimernejše nadomestne kmetijske površine. Vendar izvedba takšne strokovne študije ob vsakem posegu v kmetijsko zemljišče v Sloveniji ni realna. Historična karakterizacija krajine pa nudi dovolj podatkov za odločitev v zakonskem roku 30-tih dni, ali je na primer v določeni občini možno nadomestiti določeno količino kmetijskih zemljišč.

Najpomembnejši lastnosti historične karakterizacije krajin sta torej prilagodljivost in izvedljivost. Največja prednost, ki bi jo sistematična uporaba te metode prinesla, je olajšanje sprejemanja odločitev (skrajšanje postopkov vrednotenja) o posegih v kulturno krajino. Ravno dolgotrajni postopki umeščanja v prostor so namreč zelo pogosto navedeni kot ena glavnih ovir za razvoj gospodarstva v prostor.

6 Viri in literatura

- Aldred, O., Fairclough, G. J. 2003: *Historic Landscape Characterisation. Taking Stock of the Method.* London.
- Blaznik, P. 1973: *Škofja Loka in loško gospostvo (973–1803).* Škofja Loka.
- Chadwick, A. M. 2008: *Fields for discourse? Towards more self-critical, theoretical and interpretative approaches to the archaeology of field systems and land allotment.* Recent Approaches to the Archaeology of Land Allotment, BAR International Series 1875. Oxford.
- Clark, J., Darlington, J., Fairclough, G. J. 2004: *Using Historic Landscape Characterisation.* English Heritage's review of HLC Applications 2002–03. Medmrežje: http://www.catpaisatge.net/fitxers/docs/metodologies/Using_Historic_Landscape_Characterisation_2004.pdf (10. 5. 2013).

- Darlington, J. 2002: Mapping Lancashire's Historic Landscape, the Lancashire HLC programme. Europe's Cultural Landscape: archaeologists and the management of change. EAC Occasional Paper 2. Bruselj, London.
- Dyson-Bruce, L. 2002: Historic Landscape Assessment – the East of England Experience. Archaeological Informatics: Pushing the Envelope, Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology. BAR International Series 1016. Oxford.
- European Landscape Convention. 2000. Medmrežje: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/176.htm> (10. 5. 2013).
- Fairclough, G. J. 1999: Protecting Time and Space, Understanding Historic Landscape for Conservation in England. The Archaeology and Anthropology of Landscape: Shaping your landscape. One World Archaeology 30. London.
- Fairclough, G. J. 2002a: Archaeologists and the European Landscape Convention. Europe's Cultural Landscape: archaeologists and the management of change. EAC Occasional Paper 2. Bruselj, London.
- Fairclough, G. J. 2002b: Aspects of landscape characterisation and assessment in the United Kingdom. First meeting of the Workshops for the implementation of the European Landscape Convention (Première réunion des Ateliers de la mise en oeuvre de la Convention européenne du Paysage): proceedings/actes. Strasbourg.
- Fairclough, G. J. 2008: 'The Long Chain', Archaeology, historical landscape characterisation and time depth in the landscape. The Heritage Reader. London, New York.
- Fairclough, G. J., Lambrick, G., Hopkins, D. 2002: Historic Landscape Characterisation in England and a Hampshire case study. Europe's Cultural Landscape: Archaeologists and the Management of Change. EAC Occasional Paper 2. Bruselj, London.
- Fairclough, G. J., Lambrick, G., McNab, A. 1999: Yesterday's World, Tomorrow's Landscape, the English Heritage Historic Landscape Project 1992–1994. London.
- Grenville, J., Fairclough, G. J. 2004: Characterisation: Introduction. English Heritage Conservation Bulletin 47. London.
- Herring, P. 1998: Cornwall's Historic Landscape. Presenting a Method of Historic Landscape Character Assessment. Truro.
- Herring, P. 2008: Commons, Fields and Communities in Prehistoric Cornwall. Recent Approaches to the Archaeology of Land Allotment. BAR International Series 1875. Oxford.
- Ilešič, S. 1950: Sistemi poljske razdelitve na Slovenskem. Ljubljana.
- Johnson, M. 2007: Ideas of Landscape. Malden, Oxford, Victoria.
- Mlakar, B. (ur.), Bratina Jurkovič, N. (ur.) 2007: Evropska konvencija o krajini, konvencija iz Firenc. Ljubljana.
- Petek, F. 2005: Spemembe rabe tal v slovenskem alpskem svetu. Geografija Slovenije 11. Ljubljana.
- Petek, F., Urbanc, M. 2004: The Franziscan Land Cadastre as a Key to Understanding the 19th century. Acta geographica Slovenica 44. Ljubljana.
- Pleterski, A. (ur.), Belak, M. (ur.), Likar, D., Ostan, A., Pleterski, A., Rožič, J., Štular, B. 2008: Sporočila prostora: ARHE. Arheologija – arhitektura. Ljubljana.
- Pleterski, A. 2013: The invisible Slavs, Z****upa Bled in the prehistoric Early Middle Ages. Ljubljana.
- Rippon, S. 2004: Historic landscape analysis, Deciphering the countryside. Practical Handbooks in Archaeology 16. York.
- Štular 2011a: Historična karakterizacija krajine / Historical Landscape Characterisation. Varstvo spomenikov 46. Ljubljana.
- Štular, B. 2011b: Mreža poti / Path Network. Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu. Naselbinski ostanki in interpretacija / Late Antique fortified settlement Tonovcov grad near Kobarid. Settlement remains and interpretation. Ljubljana.
- Zakon o spremembah in dopolnitvi zakona o kmetijskih zemljiščih. Uradni list RS 58/2012. Ljubljana.
- Zakon o varstvu kulturne dediščine. Uradni list RS 16/2008. Ljubljana.